

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ Α.Ε.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄

(Προϊστορικοί χρόνοι - 1820 μ.Χ.)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2002

Στή μνήμη τοῦ πατρός Γεωργίου Παπασερβεῖ

(Χειρόγραφο του συνοπτικῆς ἱστορίας τῶν Γρεβενῶν στάθηκε ἀφορμή γιὰ τὴ συγγραφή τοῦ παρόντος τόμου)

Στή μνήμη τοῦ πατέρα μου Ἰωάννου Παπαδημητρίου

(Στό ἀρχεῖο του βρῆκα φυλαγμένο τό χειρόγραφο τοῦ πατρός Γεωργίου καί ἀπὸ αὐτόν διδάχθηκα τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου)

Στή σεβαστή μου θεία Κασσιανή Παπαποστόλου, φιλόλογο

(Μέ κόπους της κυρίως κατέστη δυνατὴ ἡ προσπέλαση πρὸς τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία στὶς βιβλιοθηκὲς τῆς Θεσσαλονίκης)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΑΡΧΗ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Η ιστορική μνήμη αποτελεί σημαντικό εφόδιο στην πορεία ενός λαού προς το μέλλον. Αν η γνώση του πλαισίου της γενικής ιστορίας ισχυροποιεί τους δεσμούς τους πολίτη με την πατρίδα του, η γνώση της ειδικότερης ιστορίας του τόπου του ισχυροποιεί τους δεσμούς του μ' αυτόν, ιδιαίτερα σε μιά εποχή που η αστυφιλία έχει οδηγήσει πολλούς κατοίκους της Επαρχίας στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Στο ερώτημα και ποιά τάχα υπήρξε η ιστορία των Γρεβενών, ενός τόπου απομονωμένου γεωγραφικά και μακριά από τα κέντρα λήψεως αποφάσεων ή τα πεδία ανταγωνισμού, δίνει απάντηση η συγγραφή του συμπατριώτη μας Αποστόλου Παπαδημητρίου. Πιστεύουμε πως κάθε Γρεβενιώτης διαβάζοντάς την θα αισθανθεί υπερήφανος για τον τόπο του. Παράλληλα θα αναβιώσουν στη μνήμη του διηγήσεις γερόντων που έχουν πιά απέλθει από τη ζωή και θα μπορέσει αυτός να ερμηνεύσει διάφορα συμβάντα που ως θρύλος περισσότερο και όχι ως ιστορικά γεγονότα μεταβίβστηκαν από γενιά σε γενιά. Θα διαπιστώσει ότι και αυτού του τόπου οι κάτοικοι δεν υπήρξαν αμέτοχοι στα ιστορικά δρώμενα της πατρίδας μας αλλά συμμετείχαν ενεργά τόσο στα κατορθώματα, όσο και στα πάθη της φυλής μας.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Γρεβενών σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Νομού Γρεβενών παρουσιάζει στον λαό της περιοχής αλλά και στους απανταχού Γρεβενιώτες και φίλους της περιοχής, που ολοένα πληθαίνουν, ένα κείμενο που ευελπιστούμε να μελετηθεί με προσοχή προς μεγάλη ωφέλεια τόσο των μεγαλύτερων, που πρόλαβαν να ζήσουν έναν κόσμο πολύ διαφορετικό από τον σημερινό, αλλά και των νεωτέρων που χρειάζονται κάποιους δεσμούς σύνδεσης μ' αυτόν τον κόσμο.

Αντώνης Ι. Πέτσας
Νομάρχης Γρεβενών

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τό ενδιαφέρον μου για τήν ιστορικά θέματα υπήρξε έντονο καθ' ὅλη μου τή ζωή. Δέν εἶχα ὁμως σκεφθεῖ ποτέ νά συγγράψω ἱστορικό κείμενο. Ἡ συγγραφική μου δραστηριότητα ἦταν προσανατολισμένη σέ ἄλλους τομεῖς, τούς ὁποίους θεωροῦσα πιά ενδιαφέροντες καί συνάμα πιά προσιτούς μέ βάση τό γνωστικό μου ἀντικείμενο. Ὅλα ὁμως μεταβλήθηκαν ὅταν, ἐρευνώντας τό 1992 τό ἀρχεῖο τοῦ πατέρα μου, ἀντίκρουσα τό χειρόγραφο κείμενο τῆς συνοπτικῆς ἱστορίας τῶν Γρεβενῶν τοῦ πατρός Γεωργίου Παπασερβεῖρη. Τήν ὑπαρξη τοῦ κειμένου γνώριζα ἀπό τοῦ 1960 μέσα ἀπό τίς διηγήσεις τοῦ πατέρα μου, ὅταν αὐτός ετοίμαζε τήν ἔκδοση βιογραφίας τοῦ ἔθνομάρτυρος μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ Λαζαρίδου (+1911). Μετά τήν κοίμηση τοῦ πατέρα μου τό προσωπικό του ἀρχεῖο περιήλθε σέ μένα, κατά παραχώρηση τῶν τριῶν ἀδελφῶν μου. Παρέμεινε ὁμως ἀναξιοποίητο, γιά τούς λόγους πού προανέφερα.

Τό κείμενο τοῦ πατρός Γεωργίου μελέτησα μέ μεγάλη προσοχή καί αἰσθάνθηκα μεγάλη λύπη γιατί πολύ λίγα γνώριζα γιά τήν ἱστορία τοῦ τόπου πού μέ ἀνέθρεψε. Τά περισσότερα ἐκεῖ ἱστορούμενα μοῦ ἦταν παντελῶς ἄγνωστα. Καί ἦταν τόσο λίγες οἱ σελίδες! Ὁ ὀλιγογράμματος ἱερέας τόλμησε νά γράψει στά γεράματά του σέ πρόχειρο χαρτί, ὅσα εἶχαν διατηρηθεῖ στά κατάστοιχα τῆς μνήμης του. Γιατί νά μήν τολμήσω νά συγγράψω καί ἄγώ, σκέφθηκα. Σήμερα ἡ ἱστορική βιβλιογραφία γιά τόν βόρειο ἑλληνισμό εἶναι ἀρκετά πλούσια καί ὁ ὑπολογιστής ἀπλουστεύει σημαντικά τή συγγραφή. Ἔτσι ἄρχισα νά μελετῶ διάφορα κείμενα καί ὅσο προχωροῦσα τόσο διαπίστωνα ἀφ' ἑνός τίς δυσκολίες ἀφ' ἑτέρου τό πλῆθος τῶν ἱστορικῶν στοιχείων πού ἔχουν διασωθεῖ. Σέ πρώτη φάση δημοσίευσα τό κείμενο τοῦ Παπασερβεῖρη στόν 12^ο τόμο τῶν “Δυτικομακεδονικῶν Γραμμάτων” (2001), ἐτησίου συγγράμματος τοῦ Συνδέσμου γραμμάτων καί τεχνῶν Νομοῦ Κοζάνης. Ἀσφαλῶς ἔχω τήν ἐπίγνωση πώς δέν εἶμαι εἰδικός ἐπί τοῦ θέματος, οὔτε καί θά τά καταφέρω ποτέ νά γίνω. Ὅμως ἀρκετοί πρῖν ἀπό μένα, ἐρασιτεχνικά ἀσχοληθέντες μέ τήν ἱστορία, προσέφεραν, μέ τά κείμενά τους, σημαντική βοήθεια στούς εἰδικούς, ὅταν καί αὐτοί ἀποφάσισαν νά ἀσχοληθοῦν μέ τό ἴδιο θέμα.

Τό κείμενο, τό ὁποῖο συνέγραψα ἀπευθύνεται πρῶτιστως στόν λαό τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν καί στοχεύει στή συντήρηση τῆς ἱστορικῆς μνήμης. Θεώρησα καλό νά προσθέσω καί ἀρκετά στοιχεῖα ἀπό τό πλαίσιο τῆς γενικῆς ἱστορίας γιά νά γίνουν πιά κατανοητά τά ἐπί μέρους γεγονότα. Οἱ πολλοί δέν εἶναι ἐξοικειωμένοι μέ βιβλιογραφικές παραπομπές, πού εἶναι πάμπολες στό κείμενο. Ἀπό τήν ἄλλη ἢ μή ἀναφορά στίς πηγές καθιστᾶ ἕνα κείμενο ἱστορίας ἐλλειπές. Ἴσως νά μήν κατενόησα ὀρθά κάτι, ἴσως καί νά μή ἀξιολόγησα ὀρθά κάποια πηγή. Γιά τόν ἱστορικό ἢ τόν φιλόστορα πού θέλει νά ἀνατρέξει στίς πηγές, αὐτές προσφέρονται, ἀλλά μέ ἕνα διαφορετικό ἀπό τόν συνηθῆ τρόπο. Κατά διαστήματα ἐντός τοῦ κειμένου καταχωρίζονται δύο ἀριθμοί. Ὁ πρῶτος, κανονικοῦ μεγέθους, παραπέμπει στόν αὐξοῦντα ἀριθμό πού ἡ κάθε πηγή κατέχει στή βιβλιογραφία. Ὁ δεῦτερος, μέ μορφή δείκτου, παραπέμπει στή συγκεκριμένη σελίδα, ἀπό τήν ὁποία ἀντλεῖται ἡ ἱστορική πληροφορία. Ἀκόμη διάσπαρτοι ὑπάρχουν καί κάποιοι ἄλλοι ἀριθμοί μέ ἔντονη ἐκτύπωση καί μορφή ἐκθέτη. Αὐτοί παραπέμπουν σέ σημειώσεις πού παρατίθενται στό τέλος τοῦ κειμένου. Αἰσθητικά δέν ἔχουμε τό καλύτερο ἀποτέλεσμα, εἶναι ὁμως πολύ πρακτικός τρόπος γιά νά ικανοποιηθοῦν καί οἱ ἀπλοί ἀλλά καί οἱ ἀπαιτητικοί ἀναγνώστες.

Γράφοντας τό κείμενο εἶχα κατά νοῦν ὅτι θά παρακινήσω κάποιους στό νά ἀσχοληθοῦν μέ τήν ἱστορία τοῦ χωριοῦ τους καί θά προχωρήσουν στή συγγραφή τῆς. Εἶναι πολύ λυπηρό τό ὅτι μικροῦ ἀριθμοῦ χωριῶν τοῦ νομοῦ ἔχει γραφεῖ ἡ ἱστορία. Ἄν πληθύνουν στό προσεχές μέλλον αὐτά τά βιβλία θά αἰσθανθῶ μεγάλη ἱκανοποίηση. Θά χαρῶ ἀκόμη ἂν λάβω ἐπιστολές ἀναγνωστῶν μέ ἐπισημάνσεις λαθῶν ἢ μέ παράθεση ἱστορικῶν στοιχείων, τά ὁποῖα ἀγνοῶ ἀκόμη. Θά φανοῦν οἱ ἐπισημάνσεις πολύ χρήσιμες σέ μελλοντική ἐπανεκδοση τοῦ βιβλίου.

Εὐχαριστῶ θερμά ὁσους μέ βοήθησαν θέτοντας ὑπ' ὄψη μου ἱστορικές πηγές πού ἀγνοοῦσα ἢ ἀναζητώντας δυσπρόσιτες στόν ἀπλό ἐρευνητή πηγές. Συγκεκριμένα εὐχαριστῶ τούς κυρίους Κωνσταντῖνο καί Βασίλειο Σπανό, συνεκδότες τοῦ “Θεσσαλικοῦ ἡμερολογίου” γιά τήν προθυμότατη διάθεση πλήθους ἱστορικῶν πηγῶν καί κυρίως κωδί-

κων μονῶν τῶν Μετεώρων. Εὐχαριστῶ ἀκόμη τοὺς Χαρίτωνα Καρανάσιο, διδάκτορα τῆς φιλολογίας καὶ ἐρευνητὴ τοῦ ἔθνικοῦ Κέντρου ἱστορικῶν ἐρευνῶν, Κωνσταντῖνο Ντίνα, διδάκτορα τῆς γλωσσολογίας καὶ ἐπίκουρο καθηγητὴ τοῦ Ἄριστοτελείου πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τὸν Θωμά Παπαθανασίου, φιλόλογο καθηγητὴ καὶ διευθυντὴ τοῦ πειραματικοῦ Γυμνασίου Κοζάνης, τὸν Χρῆστο Φιλιώτη, μεταπτυχιακὸ φοιτητὴ τῆς θεολογίας καὶ, ἰδιαίτερως, τὸν ἐρασιτέχνη, ὅπως καὶ ἐγώ, ἱστορικὸ ἐρευνητὴ καὶ συμπατριώτη μου Ἄποστολο Καβούκα. Ὁ τελευταῖος πέρα ἀπὸ τὴ διάθεση πλήθους ἱστορικῶν κειμένων συνέβαλε οὐσιαστικὰ στὴν ἐρμηνεῖα κάποιων γεγονότων καὶ στὴ ἄρση κάποιων ἀσαφειῶν λόγῳ ἑλλειπῶν μαρτυριῶν.

Εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ τοὺς φιλόλογους Δέσποινα Ματσίκη-Καρτσώτη, Θωμά Παπαθανασίου καὶ Τατιάνα Λαμπριανίδου καὶ τὸν διδάκτορα τῆς θεολογίας Τσακαλίδη Γεώργιο γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἐπιμέλεια τμημάτων τοῦ κειμένου.

Εὐχαριστῶ τέλος τὴν Νομαρχιακὴ Αὐτοδιοίκηση Γρεβενῶν καὶ τὴν Ἀναπτυξιακὴ Νομοῦ Γρεβενῶν Α.Ε. διότι ἀνέλαβαν τὴ δαπάνη τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τόμου.

Ἄποστολος Παπαδημητρίου
Ἡλεκτρολόγος μηχανικὸς Ε.Μ.Π.